



Dünya Girişimcilik Vizelerini Benimsedi. Peki, Biz Hala Neyi Bekliyoruz?

Ülkelerin kalifiye göçmen ve girişimcileri kendi ülkelerine çekebilmek amacıyla tasarladıkları Girişimci Vizesi (Startup Visa) uygulamalarının, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler tarafından hızla benimsendiği ve yaygınlaştığı görülmektedir. Fakat Türkiye'nin hali hazırda bu konuda uygulanan veya hazırlığı kamuoyuyla paylaşılan bir politikası bulunmamaktadır. 2014 yılında yazılmış olan TEPAV değerlendirme notunda da vurgulandığı üzere², Türkiye'nin nitelikli işgücü açığını doldurabilmesi konusunda kısa vadede atılabilecek en önemli adımlardan bir tanesi yurtdışındaki nitelikli insan kaynağını Türkiye'ye çekebilme sağlamaktır.

Küresel Rekabetçilik Endeksine bakıldığında Türkiye'deki iş ortamının en büyük üç kısıtı sırasıyla, vergi oranları, finansmana erişim ve işgücünün yeterli eğitime sahip olmaması olarak gösteriliyor. Dahası, 2014 yılında Türkiye, Küresel Rekabetçilik Endeksinin 44. sırasındayken, 2015 yılındaki endeks sıralamasında 51'e düşmüştür. Ayrıca, yine 2014 yılında "Yeteneği ülkede tutma kapasitesi" ve "Yetenek çekebilme kapasitesi" alt kırılımlarında sırasıyla 78. ve 89. sıradayken, bu yıl 84. ve 105. sıraya gerilemiştir³. Görülen odur ki, Türkiye'nin nitelikli işgücü sorunu için çözüm stratejilerine ihtiyacı vardır.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1307/Aysegul+Aytac>

² Ali Sökmen, Yeteneği Çekebilmek-Türkiye için Yenilikçilik Odaklı bir Göç Politikası, TEPAV Değerlendirme Notu, N201405, Şubat 2014, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1391419658-2.Yeteneği_Cekebilmek_Turkiye_icin_Yenilikcilik_Odali_bir_Goc_Politikasi.pdf

³ World Economic Forum, 2015 "The Global Competitiveness Report 2015-2016"

Dünya Girişimcilik Vizelerini Benimsedi. Peki, Biz Hala Neyi Bekliyoruz?

Peki bu konu ile ilgili dünyada neler yapılıyor? Birçok dünya ülkesi, bu sorunu gidermek için özellikle son yıllarda Girişimci Vizesi uygulamalarını devreye sokmaya başlamıştır. Ülkeler, farklı katılım koşullarına sahip bu vize programlarıyla, girişimcilere çok çeşitli olanaklar sunarak, özellikle ileri teknoloji girişimlerini kendi ülkelerine çekmeyi hedeflemektedir.

Dünyadan örnekleri vermeden önce dilerseniz Girişimcilik Vizesinin tanımını vererek başlayalım. Girişimcilik vizeleri, vatandaşlık hakkı tanınmamış kimselerin, yeni bir işe başlama amacıyla belirli bir zaman aralığı için başka bir ülkeye yerleşmelerine ve çalışmalarına bu ülkede devam etmelerine olanak sağlayan bir vize türüdür.

Dünyada 12'den fazla ülkede uygulanan mevcut girişimci vizeleri üç farklı grupta toplanabilir:

- *Hızlı genel çalışma vizesi*: Girişimcilere özel olarak hızlı başvuru-onay sürecine sahip bir genel çalışma vizesidir.
- *Girişimci vizesi*: Belirli kurallar, gereksinimler ve haklar çerçevesinde oluşturulan ve genel çalışma vizesinden farklı olan bir vize kategorisidir.
- *Girişimci vize programları*: Girişimcilere çalışma vizesinin yanı sıra farklı olanaklar sunan özel bir vize programdır.

Şimdi gelin bu uygulama örneklerinden bazılarını bir bakalım ⁴:

1. Girişimci Vizeleri

1.1. Hızlı genel çalışma vizesi

İspanya, inovatif iş girişimlerini ülkeye çekmek ve yerel iş imkanları yaratmak amacıyla *Ley de Emprendedores* programını yürürlüğe sokmuştur. Programda girişimcilerden başlangıç sermayesi istenmemektedir. Bu program kapsamında, girişimcilerin işlemleri ve haklarında verilen karar 10 günde ve oturma izni 20 günde tamamlanmaktadır. Başarılı bulunan girişimcilere tekrar yenilenebilir bir yıllık vize verilmektedir. Ayrıca devlet tarafından teminatsız kredi programı kapsamında, 100-125 milyon Euro inovatif küçük ve orta ölçekli işletmelere verilmek üzere ayrılmıştır.

Danimarka, Şubat 2015'te duyurduğu ve Nisan 2015'te başvuruları kabul etmeye başladığı *Startup Denmark* programına girişimcileri beş kritere bağlı olarak kabul etmektedir. Bunlar, inovasyon, pazar potansiyeli, oluşturulan takımın kabiliyeti, ölçeklenebilirliği ve projenin tavsiye kararlarından oluşmaktadır. Buna göre başarılı bulunan girişimcilere iki yıl geçerli olacak ve daha sonra üç yıl daha uzatılabilecek girişimci vizesi verilmektedir ⁵.

⁴ Ek1'de açıklanan tüm girişimcilik vizelerinin özet tablosu ayrıca verilmektedir.

⁵ <http://www.startupdenmark.info/>

Dünya Girişimcilik Vizelerini Benimsedi. Peki, Biz Hala Neyi Bekliyoruz?

Hollanda inovatif bir ürün ya da servis üretimi yapan girişimler için, herhangi bir teminat fonu zorunluluğu olmayan ve girişimcilere bir yıl vize hakkı tanıyan bir program yürürlüğe sokmuştur. Fakat bu programdan yararlanmak isteyen girişimcilere uzman bir girişim hızlandırıcı ya da kuluçka merkezi ile çalışma zorunluluğu getirilmiştir ⁶.

İrlanda, yabancı yüksek potansiyelli teknoloji girişimlerini ülkeye çekebilmek amacıyla *The Start-up Entrepreneur Programme* uygulamasını yürürlüğe koymuştur. Bu program kapsamında, başarılı girişimcilere iki yıl boyunca İrlanda vizesi verilmekte ve bu vize süresi üç yıl daha uzatılabilmektedir. Ayrıca, bu vize ile İrlanda'da beş yıl ikamet edildikten sonra uzun süreli ikamet hakkı da tanınmaktadır. Bu uygulamadan yararlanabilmek için İrlanda hükümeti tarafından yüksek potansiyelli girişimcilik tanımına uymak gerekmektedir. Buna göre, uluslararası pazara yeni ya da inovatif bir ürün sokan, faaliyete geçtikten sonraki 3-4 yılda İrlanda'da 10 yeni iş yaratan ve 1 milyon Euro satış gerçekleştiren, deneyimli bir yönetim ekibine sahip, merkezi İrlanda'da bulunan ve buradan kontrol edilen ve 6 yıldan daha genç girişimler yüksek potansiyelli girişim olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak başvuru sahiplerinin en az 75.000 Euro finansmana erişiminin olması gerekmektedir ⁷.

1.2. Girişimci vizeleri

İngiltere ise Girişimci Vizesini 2008 yılında yürürlüğe koymuştur. Buna göre, Girişimci Vizesi, Aday Girişimci Vizesi ve Mezun Girişimci Vizesi olmak üzere üç çeşit vize türü bulunmaktadır. Bu üç vize türüne başvurmak için, minimum sermaye miktarı, dilbilgisi gibi çeşitli şartları sağlıyor olmak gerekmektedir. 2014 yılında bu vize kapsamında, 4487'si İngiltere içinde bulunan ve 1089'u diğer ülkelerden gelen girişimcilere toplam 5576 vize verilmiştir ⁸.

Singapur, *EntrePass* programıyla girişimcilere ve ailelerine bir yıllık vize sağlamaktadır. Bu programdan faydalanabilmek için girişimin inovatif ve yerli istihdama katkı sağlayabilecek niteliklerde olması gerekmektedir. Ayrıca, işletmenin en fazla altı aydır faaliyet gösteriyor olması, yerel istihdama katkı sağlaması ve en az 50.000 Dolar ödenmiş sermayesinin bulunması, girişimcinin işletmenin en az %30'una sahip olması ve Singapur'a kayıtlı köklü bir şirket tarafından sponsor edilmesi ya da Singapur kökenli bir bankadan 3.000 Dolar miktarında banka teminatı onayı almaları gerekmektedir. Bu şartların yanı sıra, girişimcilerin bu vizeye sahip olabilmeleri için ayrıca bir risk sermayedarı ya da onaylı bir melek yatırımcı tarafından en az 100.000 Dolar finansmana sahip olmaları, şirketin ulusal Fikri Mülkiyet kurumu tarafından onaylanmış bir belgesinin bulunması, Bilim, Teknoloji ve Araştırma Ajansı ya da Singapur Yüksek Öğrenim Enstitüsü ile devam eden bir araştırma işbirliği içinde bulunmaları ve şirketin, Singapur hükümeti

⁶ <http://startup.ondernemersplein.nl/>

⁷ <http://www.enterprise-ireland.com/>

⁸ <https://www.gov.uk/tier-1-entrepreneur/overview>

Dünya Girişimcilik Vizelerini Benimsedi. Peki, Biz Hala Neyi Bekliyoruz?

tarafından desteklenen kuluçka merkezlerinden birinde inkübütör olması şartlarından en az birisini taşımaları gerekmektedir ⁹.

Avustralya, yüksek nitelikli yatırımcıları ve girişimcileri ülkeye çekmek amacıyla *Business Innovation and Investment Program* uygulamasını yürürlüğe koymuştur. Bu program kapsamında, iki adet kalıcı ve bir adet geçici vize olmak üzere 3 çeşit vize türü bulunmaktadır. Sahip olunması gereken minimum varlık miktarı, iş kredisi geçmişi ve bir iş yeri çalıştırabilmek için gerekli olan kapasite gibi şartlar her vize türü için farklılık göstermektedir. Bu programla yıllık ortalama olarak 7000 kişi Avustralya'ya gelmektedir ¹⁰.

Yeni Zelanda, 2014 yılında çıkarmış olduğu girişimci çalışma vizesi ile yüksek kalibreli yabancı girişimleri ülkeye çekmeyi amaçlamaktadır. Bu vizeye göre girişimciler iki aşamalı olarak (Startup Aşaması ve Balance Aşaması) üç yıllık vizeye sahip olabilmektedir. Startup aşamasında vizeye hak kazanan girişimcilere 12 aylık vize verilmekte ve ilerleme sağladığını göstermeleri halinde Balance Aşaması'na geçip 24 aylık vizeye hak kazanmaktadırlar. Bu vizeye başvurmak için 100.000 Yeni Zelanda Doları gerekmektedir. Aynı zamanda İngilizce yeterliliği, sağlık ve karakter testi gibi gerekliliklerinin de yerine getirilmesi gerekmektedir ¹¹.

1.3. Startup vize programları

Şili inovatif iş fikirlerini ülkeye çekmek amacıyla Startup Chile programını 2010 yılında yürürlüğe sokmuştur. Bu programa göre başarılı bulunan girişimcilere bir yıl boyunca geçerli olacak vizeye ek olarak yaklaşık 85.000 dolar sermaye verilmekte ve danışmanlık ve destek hizmetleri sağlanmaktadır. Mayıs 2015'te gerçekleşen başvuru sürecinde, programa 1800'den fazla başvuru olmuş ve 85 startup Şili'ye gelme fırsatı elde etmiştir. Startup Chile programında, bilgi teknolojileri ve kurumsal yazılım (%20), eğitim (%16), e-ticaret (11) ve sağlık&biyoteknoloji (%9) sektörleri önde gelmektedir ¹².

İtalya ise 2014 yılının Haziran ayında *Italia Startup Visa* uygulamasını getirmiştir. Bu program yalnızca inovasyon ve teknoloji alanındaki "yenilikçi girişimlere" özel bir uygulamadır. Bu vize programından yararlanabilmek için girişimci sermayesi olarak en az 50.000 Euro bulundurulmalıdır. Ayrıca girişimlerin, yeni ya da 4 yıldan daha az süre ile faaliyet gösteriyor olması, şirket merkezinin İtalya'da bulunması, yıllık satışının 5 milyon Euro'dan daha az olması, teknoloji ve inovasyon odaklı olması gibi şartların hepsinin taşımak zorunda olmasının yanı sıra, harcamalarının en az yüzde 15'inin araştırma ve geliştirme faaliyetleri için ayrılması, oluşturulan takımın en az üçte birinin doktora öğrencisi olması, en az üçte ikisinin yüksek lisans derecesine sahip olması, çalıştırılan personelin en az 3 yıl araştırma alanında çalışmış olması ve bir

⁹ <http://www.mom.gov.sg/passes-and-permits/entrepass>

¹⁰ <https://www.border.gov.au/Trav/Visa-1/888->

¹¹ <http://www.immigration.govt.nz/migrant/stream/invest/entrepreneur/entrepreneurworkvisa/>

¹² <http://startupchile.org/>

Dünya Girişimcilik Vizelerini Benimsedi. Peki, Biz Hala Neyi Bekliyoruz?

patentin, sınai mülkiyet hakkının ya da özgün bir yazılımın başvurusuna veya lisansına sahip olması (İtalyan Yazarlar ve Yayıncılar Derneği-SIAE tarafından) şartlarının en az birini sağlıyor olması gerekmektedir. İtalia Startup Visa ile başarılı bulunan girişimcilere iki yıl süre ile İtalya vizesi verilmektedir. Ayrıca, sertifikalı kuluçka merkezleri tarafından teknik, hukuki ve yönetim desteği ve çalışma alanı desteği sağlanmaktadır ¹³.

Fransa yabancı teknoloji girişimlerini Paris'e çekebilmek amacıyla oluşturduğu *French Tech Ticket* programının duyurusunu 2015 yılında yapmıştır ve girişimcileri 2016 yılının Ocak ayında kabul etmeye başladı. Programa her 6 ayda bir 50 girişimci kabul edilecektir. Başarılı bulunan girişimlere, 12.500 Euro (ilk 6 aylık sürenin sonunda tekrar yenilenmek üzere) hibe yardımı yapılması ve 6 ay süresince Fransa vizesini verilmesinin yanı sıra, Paris'te bir çalışma ofisi tahsis edilmesi ve mentorluk desteği sağlanması gibi olanaklar sunulacaktır. French Tech Ticket'a başvurabilmek için, teknolojik bir girişim projesine sahip olmak, en fazla üç kişiden oluşan bir takımın kurulması, İngilizce veya Fransızca biliyor olmak gibi şartlar gerekmektedir ¹⁴.

Kanada, yeni girişimci vizesini 2013 yılında yürürlüğe koymuştur. Program kapsamında, kalıcı vizeye sahip olunması için, belirlenmiş girişim şirketinin en az 200.000 Dolar girişim sermayesi fonuna sahip olması, belirlenmiş bir melek yatırımcıdan 75.000 Dolar mali destek alınması ya da bir inkübatör programı tarafından kabul edilmeleri gibi şartlardan birini taşımaları gerekmektedir. Başarılı, yeterli dilbilgisine ve paraya sahip girişimciler, projelerinin başarısız olması durumunda bile kalıcı oturma iznini korumaktadır ¹⁵.

2. Girişimcilik Vizelerini kimler alıyor?

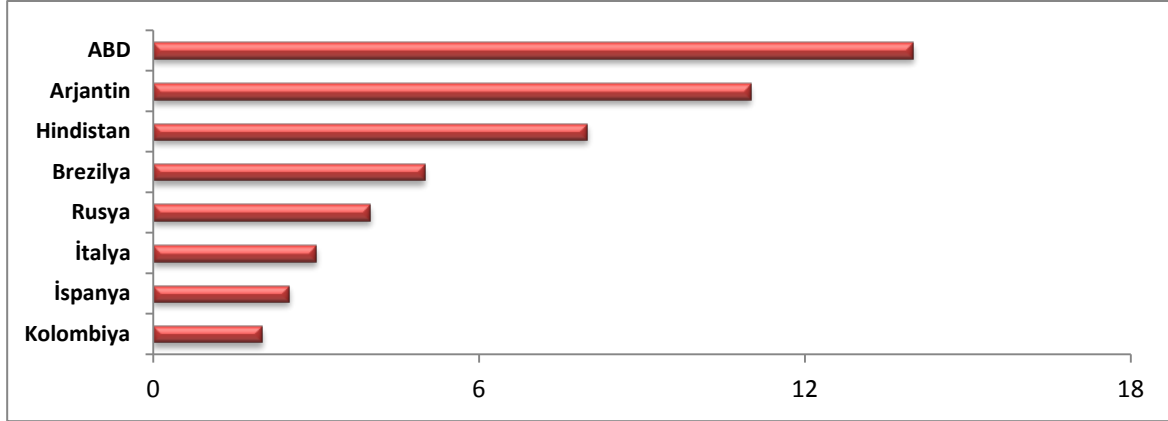
Girişimci vizeleri incelendiğinde, başvuru yapan ve vize almaya hak kazanan girişimcilerin büyük bir kısmının az gelişmiş ülkelere değil, girişimciliğin gelişmiş olduğu ülkelere mensup oldukları göze çarpıyor. Örneğin Şili. Tablo 1, 2011-2013 yılları arasında Şili'nin girişimcilik programına kabul edilen adayların uyruklarını göstermektedir.

¹³ <http://italiastartupvisa.mise.gov.it/>

¹⁴ <http://www.frenchticket.paris/>

¹⁵ <http://www.cic.gc.ca/english/immigrate/business/start-up/>

Tablo 1: Şili'deki Girişimcilik Vizesi Programına Kabul Edilen Adayların Uyrukları (2011-2013,%)



Kaynak: Migreat, Mayıs 2015

Buna göre, Şili'ye en fazla girişimcinin Amerika'dan, Arjantin'den ve Hindistan'dan geldiği göze çarpıyor. Avustralya'ya baktığımız zaman, 2012-2014 yılları arasında Business Innovation& Investment Programme kapsamında vize almaya hak kazanan girişimcilerin yüzde 80'e yakını Çin, yüzde 8'i İran, yüzde 6'sı Güney Asya ve yüzde 7'si diğer ülke vatandaşlarından oluştuğu görülüyor ¹⁶. Benzer bir şekilde, Yeni Zelanda'da girişimcilik yapmayı tercih eden ülkelerin başında Çin ve Güney Koreli girişimciler geliyor. 2010-2015 yılı Mart ayına kadar gelen girişimcilerin incelersek yüzde 37'sinin Çin, yüzde 14'ünün Kore, yüzde 11'inin İngiltere ve yüzde 38'inin geri kalan ülkelere geldikleri görülüyor ¹⁷. Buna ek olarak İngiltere'deki vize programına kabul edilen adayların uyruklarını baktığımızda ise, bu girişimcilerin çoğunluğu Çinli, Pakistanlı ve Hintli girişimciler olduğunu görüyoruz ¹⁸.

Görülen odur ki, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke girişimci vizelerini, özellikle inovatif girişimleri ve nitelikli işgücünü kendi ülkelerine çekebilmek için bir fırsat olarak görmekte ve kendi ülkelerini bu yatırımlar için daha cazibeli hale getirebilmek için farklı programlar geliştirmektedir. Türkiye gibi nitelikli işgücü sıkıntısı çeken bir ülke için yabancı girişimleri desteklemek ve buna uygun bir vize programı oluşturmak daha fazla geciktirilmemesi gereken önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

¹⁶ COLLINS, Jock (2008), "Immigrant entrepreneurs in Australia: Regulations and responses", in OLIVEIRA, Catarina Reis and RATH, Jan (eds.), Migrações Journal - Special Issue on Immigrant Entrepreneurship, October 2008, n. 3, Lisbon: ACIDI, pp. 49-59

¹⁷ Immigration New Zealand statistics

¹⁸ UK National Immigration statistics, October-December 2014

Ek1: Özet Tablo

| | ŞARTLAR | | | SAĞLANAN İMKANLAR | |
|--------------|-------------------------|---------------------------------|------------------------|----------------------|--------------|
| | Minimum Teminat Miktarı | İnovatif Proje Olma Zorunluluğu | İş Yaratma Zorunluluğu | Çalışma Ofisi Temini | Hibe Yardımı |
| İrlanda | √ | √ | √ | | |
| Fransa | | √ | | √ | √ |
| İtalya | √ | √ | | √ | |
| Şili | | √ | | √ | √ |
| Kanada | √ | | | | |
| Hollanda | | √ | | | |
| Singapur | √ | √ | √ | | |
| İspanya | | √ | | | √ |
| Yeni Zelanda | √ | √ | √ | | |
| Danimarka | | √ | | | |
| Şili | | √ | | √ | √ |
| Avustralya | √ | √ | | | |

Kutu 1: Estonya ve E-Vatandaşlık Örneği

Estonya, girişimcilere herhangi bir girişimcilik programı sunmasa da dünyada bir ilk olarak e-vatandaşlık sistemini getirmiştir. Estonya, uluslararası bağımsız konumlu bir iş kurmak isteyenlere e-vatandaşlığa başvuru hakkı tanımaktadır. E-vatandaşlar, bu uluslararası güvenli dijital kimlik kartıyla çevrimiçi bir şirket kurup yönetebilmekte, çevrimiçi olarak bankacılık işlemlerini yerine getirebilmekte, uluslararası ödeme servisi sağlayıcıları erişimine sahip olabilmekte, dijital olarak belge imzalayabilmekte ve çevrimiçi olarak vergilerini deklare edebilmektedir.

Estonya'nın e-vatandaşlık sistemine şimdiye kadar 121 farklı ülkeden yaklaşık 7600 başvuru gerçekleşmiş, 240 e-vatandaş yeni şirket kurmuştur. Buna ek olarak 500'den fazla şirket e-vatandaşlık sisteminden faydalanmaktadır.